

Werk

Titel: Commentationes Societatis Regiae Scientiarum Gotti

Verlag: Dieterich

Jahr: 1828

Kollektion: Wissenschaftsgeschichte

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN35283028X_0006_2NS

PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X_0006_2NS

LOG Id: LOG_0053

LOG Titel: De Byzantinae historiae ultimis scriptoribus ex historia osmanica elucidandis et corrigendis

LOG Typ: article

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN35283028X

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

JOSEPHI DE HAMMER
COMMENTATIO
DE BYZANTINAE HISTORIAE
VLTIMIS SCRIPTORIBUS EX
HISTORIA OSMANICA ELUCIDANDIS
ET CORRIGENDIS.

EXHIBITA IN CONSESSU M. APRILIS MDCCCXXV.

Multi sunt quidem scriptorum Byzantinorum antiquorum loci, qui ex historicis arabicis corrigi et elucidari possunt, sed plurimi in vltimis imperii orientalis scriptoribus ad quos elucidandos et corrigendos corpus Historicorum Osmanicorum vberimam praebet materiam.

Ex his quatuor inprimis nominandi, qui origini stirpis Osmanticae contemporanei historiam eiusdem aut ex traditionibus, aut qua testes rerum partim ab ipsis gestarum, conscripsere, quales sunt: PACHYMERES, DUCAS, THRAMES et CHALCONDYLAS, nec non NICEPHORUS GREGÓRAS, CANTACUZENUS, ANAGNOSTA de excidio Thessallonic. et LEONARDUS CHIENSIS de expugnacione Constantinopolis.

Fontes hi sunt pretiosissimi multorum euentuum de quibus historici osmanici silent, sed plurima quae ex traditione osmanica accipere, penitus corruerunt, ita, vt non sine studio et per accuratam tantummodo cum scriptoribus osmanicis comparationem intelligi possint. Vt de sphalmatis scribarum et editorum sileam,

quibus quamplurimae nominum et rerum alterationes attribuendae sunt, genuinae tamen Historiae Byzantinae scriptorum hallucinationes tam in nominibus quam in rebus positae, amplissimam suppetunt criticam messem. Sensus autem aliorum ab iisdem recte scriptorum et traditorum solummodo ex comparatione historiographorum Osmanicorum recte enucleari et intelligi potest. De quibus aliqua ex praefatis quatuor scriptoribus et praesertim ex Chalcondyla exempla depromere, primo de *nominibus* et deinde *rebus* disserere liceat.

Vulgo omnium et cultarum et barbararum nationum hoc aequae vitium inhaeret, ut nomina extranea in formam suae linguae corrumpat, ac, si facile fieri potest, ita alteret, ut sonus nominis extranei, alicui in lingua sua propria sensui accommodetur. Testimonia huius veritatis in tot tantisque nominibus locorum obviam sunt *a*).

Quid mirum quod in ore Byzantinorum de quorum odio erga barbara quamquam Christianorum populorum nomina Anna Comnena luculentum nobis testimonium conseruavit, tot tantasque nominum arabicorum, turcicorumque corruptelas deprehendamus, quorum veram scribendi et pronuntiandi rationem in orientalibus eiusdem historiae scriptoribus indagare debemus.

Quid mirum igitur quod Pachymeres, vetustior aliis tribus scriptoribus, et magis alienus quam illi ab omni cum Infidelibus

---

a) Ut aliqua solummodo citem:

Turcae locum *του αγιου Νικολαιου* in AINEGOL, i. e. lacum specularum; insulam Semos in SUSAM, i. e. Sesami insulam; Ciliciam in ITSCHIL i. e. regionem interiorem; Caucasum in CASTAGHI, i. e. montem anserinum; Petreion in BODRUN i. e. cisternam seu scrobem; fluvium Omiram in MURADSSU i. e. fluvium voluntatis, aut *του* Murad; urbem *Ακοβα* in ACOVA i. e. altam vallem; Hadriano-
polin in BOLI i. e. spatiosam etc. transformarunt.

communicatione, etiam omnium corruptissimus *Tataros* in *Tochares*, et *Turcas* continuo in *Persas* transformet. Mirandum potius quod **DUCAS**, **CHALCONDYLAS** et **PHRANZE**, omnes tres repetitis vicibus oratores ad Sultanum *Turcarum*, omnes tres litteris imbuti et doctrinae Mahomedanicae non penitus ignari, nomina eorum genuina non melius expresserint, nisi forsitan tota corruptio non iis, sed solummodo scribis attribuenda est.

In *Pachymere* *ταγρολιπιξ* pro *Ertogrule*; *Απαγας* (VII. 22.) pro *Abaka Chan*; *Ρουκρατινης* (III. 24. 25.) pro *Rukneddin*; *Ιαφατινης* pro *Ghaiasseddin*; *Χαρμπαντας* (VII. 28.) pro *Chodabende*; *Κανιν* (v. c. 16. p. 281.) pro *Kaan* siue *Chan*, fere omnes iam cogniti sunt; minus **HEPTARCHAE**, quos *Seldjukidarum*, imperium inter se diidentes dein *osmanica* dynastia deglutiuit. Nomina illorum *Schlözerus* in *horis subseciuis historicis*, ex **PACHYMERE**, **NICEPHORO GREGORA**, **CHALCONDYLA**, **DUCA** et **PHRANZE** quidem collegit, sed propria eorundem nomina, quae hodieum in prouinciarum *Asiæ minoris* nominibus supersunt non explicuit, quae si cognouisset minus de autoritate historica originum *osmanicarum* dubitasset.

Sunt illi: **Ατιναι** hodie *Sandjak Aidin*; **Μανταχιοι** hodie *S. Mentesche*; **Σαρχανη** hodie *S. Saruchan*; **Καρασης** hodie *S. Karassi*; **Καρμανιον** (*Pachym. V. c. 25. p. 30.*) hodie *Kermian*; **Αμούριοσ** aut **Αμουρπεκισ** (*Cant. I. 288.*) non *Omer* sed *Vmur* ^{بمور}; **Αλισυρας** (*Pach. V. c. 25.*) *Alischir*; **Αλαιδες** *Alaeddin*; **Χετηρ**, *Chizr.* (*Cantaçuz. II. c. 29. p. 229.*) **Ατμαν**, *Osman*; sic **Πηγαι** (*Pachym. V. p. 289.*) hodie *Biga b*).

---

b) Apud *Chalcondylan II. p. 34. Edit. Lut.*, *Αιδηνην* i. e. *Aidin*; *Σαρχανην* i. e. *Saruchan*; *Μενδεσιαν* i. e. *Mentesche*; *Τετην* i. e. *Tekke* et *Μετινην*; dein *Αλουσουριον* i. e. *Alischur*, et *Τουργουτew* i. e. *Turghud.*

Quis Pachymeris *Αταρης* sit, qui castellum *Τρικοκιαν* in vicinia Nicaeae expugnauit, penitus lateret, nisi scriptores historiae osmanicae, (*EDRIS*, *NESCHIRI*, *SEADEDDIN.*) expugnationem arcis *KONSCHA HISSAR* ad Niceam per *ARTIMUR*, *Osmani* nepotem referrent; ex iisdem discimus locum *Βαφειον* ad quem *Μουζαλο* primam ab *Osmanio* cladem expertus, hodie *KUJUN HISSARI* dici; sic in *κατοικεια* (*Pachym.* p. 417. 288.) hodie *KETE* ad ripam *Niluferi* ex *Olympo* descendentes recognoscitur.

In duorum locorum *Αγγελοκωμα* et *Μελογγεια* de quibus apud Pachymerem in originibus historiae osmanicae repetita mentio incidit, situ eruendo frustra desudandum foret, nisi eadem facta *Osmanici* historici referrent de *AINEGÜL* et *KARADJA HISSAR*; cuius vltimum nomen significationem *μελας* in *KARA* i. e. niger conseruauit.

Lumen igitur, quod Byzantini in geographiam medii aevi affundunt, vnice ex eorum cum *Historiographis* et *Geographis* orientalibus comparatione obtineri potest. Quod monstrum illud *Σαβουλεν δε μαναλεον* (*Theophylacti*, l. I. c. 11. p. 46.) aut *Σαβουλεν τι καναλιν* (l. VI. c. 5. p. 149.) sit, quis deuinaret, sine geographiae osmanicae του *HADJI KALFA* cum illa descriptione *Haemi* comparatione, ex qua constat, illud hodie *TSCHALI KAWAK* dici. Cum iam deuius *Haemi* rupes pede barbaro lustrem, et aliam antiquissimam eius celebratam faucem in osmanicis *Historicis* et *Geographis* agnoscere liceat. Est nimirum ille ab *Ammiano Marcellino* celebratus angiportus *Succi* i. e. *Porta Traiani*, quem hodie incolae *Ssu DERBEND* i. e. angiportum aquae vocant conseruata antiqui nominis dimidia parte *Su*, sed immutata eiusdem significatione in turcicum *Ssu* i. e. aqua.

Proxime huic angiportui ab Oriente fauces apud *Ducam* sub nomine *Ιζλατη* (*XXXII.* p. 122.) occurrunt, adiecta ratione denominationis, quod *aurum* significet; veritatem huius commentii vox slauica

slauica SLATIZA abunde demonstrat, et angiportus ille et hodie ISSLADI apud Turcas audit *e*).

Sed vt de geographicis ad historica, de locorum nominibus ad nomina virorum redeamus, inuenimus in Chalcondyla, Duca et Phranze filium Muradis I. a patre enecatium, quem primus Σιαουvs, secundus Σαβουτζιος (C. XII. p. 22.) tertius Μωση Τζελεπης i. e. MUSSA TSCHELLEBI (c. 12.) nominat. Sed non solummodo in nomine sed etiam de fato eiusdem discordant hi tres scriptores cum Phranze illum obtruncatum *d*) Ducas excoecatium fuisse referat. (C. XII. p. 22.).

Hanc litem scriptores Osmanici dirimunt. Nam narrant sup-
plicium του SAWEDSCHI $\varphi\beta\lambda\omega$ filii Muradis I. (in tabulis genealogicis Hadji Calfae ad annum $\frac{788}{875}$ relatum) ita vt clarum sit, Phranzen hunc SAWEDSCHI cum filio Bajazedis I, Mussa Tschelebi, Ducam vero cum GUNDUS fratre Osmanis confundere, cum hunc, et non Sawedschium, rebellem declaret *e*).

Ducas (p. 7.) in orthographia nominum orientalium ex omnibus Byzantinis correctissimus Principes prouinciarum AIDIN, SARUCRAN, et KARASSI, Ιεσαι, Χηδης et Ελιες nominat, quos penes

- c*) Haec si duo alias maxime aestumandi historiae vngaricae scriptores ENGEL nimirum et KATONA eruere potuissent, ille in descriptione *expeditionis longae Hunyadis* non tantum geographicè hallucinatione fuisset, hic non BONFINIO aut potius fonti eiusdem CALLIMACHO *Experienti* ignorantiam geographicam obiecisset, cum vtriusque descriptio geographica regionis cum Duca et historicis Osmanicis optime consentiat. Engel (in hist. Servinae) proelia et loca multiplicat, primum proelium ad SATNIZAM, secundum ad Haemum ponens, cum SATNIZA ex Haemo scaturiat, quo Hunyades primum transgressis vrbibus NISSA et SOPHIA et non, vt Engel narrat, traiecto Danubio ante Nissam venit.

d) Και ὁ Ἀμυρας εὐθὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσεν. Phr. 12.

e) Ἐξορτυττε τοὺς οφθαλμοὺς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κοωντουξου.

historicos ottomanicos sine labore in ISSA, CHINDIR, et ELIAS recognoscere licet. Alius Iesus seu Issa est filius Bajazedis qui iuxta Ducam *f*) (XVIII. p. 13. ult. l.) a Τεμηρτες i. e. Beglerbeho Timurtasch nomine Mohammedis I. caesus conficitur, apud Chalcondylan a fratre Μουσουλμανω i. e. Suleimane perimitur (l. IV. initio) cui etiam Phranzes consentit *g*). Omnes errauere, cum Annales Osmanici, et nominatim Hadji Calla in tabulis genealogicis, interitum του Issa nec per Suleimanem nec per Mohammedem, sed post proelium cum fratre MUSSA commissum ad annum $\frac{805}{1402}$ referant.

Rectius duos eventus του Τζινειτ i. e. Dschüneid filii Καρասουπασσης i. e. του ΚΑΡΑΣΥΒΑΣΧΙ refert (XVIII. p. 43.).

Famosissimum Turcarum ducem ΕΥΡΕΝΟΣ prius *Honorium* vocatum fuisse (vt Leunclavius et alii volunt) non puto, cum et Chalcondylas ipse illum Βρενεζης vocet. Nomina filiorum eiusdem (IV. p. 97.) sequentia memorat: Αγαθος quod AGASSI esse videtur, omisso nomine proprio; Βαράμος i. e. BEHRAM; Αλιης i. e. Ali; Βεικης i. e. Bey iterum vt superius ΑΓΑ nomen dignitatis pro nomine proprio, et Ιησους i. e. Issa *h*).

f) Και τον Ιησουν ζωορησαι διεχρήσατο βασιλευσαντα εν τη τεσσαρα (Ch. IV. p. 91.).

g) Ο δε (Μουσουλμανος Suleiman) εναπεπνηξεν αυτον σταθεις εν τη ἀρχη μηνος ολιγους (I. 27.).

h) In BEHRAM et BEY Chalcondylas το β per β simplicius sed minus recte exprimit (cum β = ω sonet in ore Graecorum), quam Phranze, qui Beglerbegum Bajezidis Μπεγλιρηπει Μπαγιαζητου scribit (I. 39. ed. Alteri p. 28.). Ducas (cum Graeci praeter aspirationem litteram nullam pro τω *H* habeant) pro HAD̄SCHI AİWAT Χατζιανβατ scribit (XXV. p. 92.) sed perperam. Germani, cum lingua germanica nec τω *Ha* nec τω *Ch* coreat, primae secundam substituunt, ac loco ΑΗΜΕD, ΑCHMET scribunt; si hoc recte, etiam Mochammed scribere deberent, quia Graeci Μαχουμετι et Ρασουλ pro Ressel.

In obsidione Constantinopolitana a Canano descripta Βεχαρ occurrit cum cognomine Μηρσαιτης; quem iterum ex historicis Osmanicis cum vero suo nomine et cognomine Βυχαρι cognomine ΕΜΙΡ SULTAN eruiamus, SCHEICHUM celeberrimum cuius sepulcrum et hodie Prusae magno in cultu.

Nomen IENITZERI, qui in clade Varnensi caput Regis Hungariae absedit, a Chalcondyla Θεριζης, a Phranze Χαμουζα referitur, quorum illud in turcico ΤΙΡΗΣ, hoc ex ΗΑΜΣΑ mutilatum esse videtur; sed neutrum verum nomen, quod scriptores orientales (Seadeddin in trad. Brat. II. 96.) ΚΟΝΣΧΑ ΧΙΣΚ referunt.

Sic etiam illa inter Ducan, Chalcondylan, et Phranzen discrepantia de nomine primi Mohamedis II. Veziri, quem primus Χαλιλ, secundus Χατιτ, tertius Αλιμπασιας vocat, per Historicos ottomanicos in fauorem primi deceditur, ita vt plane appareat, Χατιτ ex errore scribae, qui το λ in τ transformauit, ortum, Phranzen autem in toto nomine hallucinatum fuisse.

Phranzes loco Σαγανασπασια, quem Ducas recte scribit Σογαμπασιας substituit, nam ille castelli ad Bosporum fabricator et tormenti immensi regii conflator rite apud Turcas SAGANOS زغنوس audit, ita vt terminatio os non pro nominatio graeco habenda sit, vt a Phranze habita est.

Si nominum propriorum orthographia ad rectum historiae studium plurimum confert, non minus in nominibus dignitatum et officiorum historicorum laborandum, quae hucusque a nemine enucleata, per rudem Byzantinorum aut scribarum sphalmographiam obscurata delituere, e quibus hic aliqua perlustrare liceat.

Iam supra diximus Chalcondylam nomen principis SAWEDSCHII filii Μοραδι Ι. in Σιαους mutasse, illud cum nomine officii i. e. TSCHAUSCHII confundens, quod ab antiquissimo tempore non solum in aula regum Asiaticorum, sed ad imitationem illorum etiam in aula Byzantina vigeat. Μεγας Τζαους (apud Pachymerem l. VII.

c. 1. l. XII. c. 30. l. XIII. c. 22.) officium aulae byzantinae erat, vt *Μεγας Δραγομαρος* (apud Codin.) cuius titulum interpretes aulae Ottomanicae in subscriptionibus epistolarum Sultanicarum ab illis translatarum in *Summus Interpres* commutarunt. TSCHAUSCHI ab antiquissimo imperii Ottomanici tempore officio nuntiorum et ducum viae fungebantur, quare etiam nonnunquam KULAIUS i. e. *duces viae* nuncupati, vt apud Cantacuzenum (II. c. 8) *Κολαουζης Σαλλιγγαρι*, qui eodem loco heroem turcicum ARDSCHKE KODSCHIA in *Καταγαλαος Πατατουρης* transformat i).

Depraedatores et vastatores (ab Italis *guastadori* vocati) Osmanicorum exercituum in omnibus historiis Ottomanicis, ab Italis vt PAOLO GIOVIO, CAMBINI, MENAVINO, conscriptis, sub nomine ARKANDSCHI k) celeberrimi sunt. Originem vocis Ducas recte explicat, cum illud ab *επιδρομη*, quae turcice AKIN dicitur, deriuari doceat l).

i) Tschauschii qua introductores ad solium regium et nomenclatores eodem officio funguntur, quo SACAS in Cyropaedia; et hodie oratores ad Portam Ottomanicam per TSCHAUSCH-BASCHI (*Μεγας Τζιαους*) introducuntur.

k) Il resto de' caualli turchi sono auenturieri senza soldo chiamati ALCANZI, quali sono di natura gran ladroni e *stradioti* crudeli. (Paolo Giouio).

l) *Προς επιδρομην ο καλειται κατα των αυτων γλωτταν Ακηην.* (Ducas. XXXIII. p. 75.) Ducas recte etiam MUSULMANOS (fideles) et KAUREDES (infideles) distinguit: *ως ον εστι καλον Μουσουλμανων παιδας τρεφεθαι παρα καβουριδων.* (XXXII. p. 74.) Recte clamorem fanaticorum *τετε Σουλταν ερης* (XXI. p. 63.), interpretatur, cum turcice, DEDE SULTAN IRISCH *دده سلطان ايريس* i. e. DEDE SULTAN VENI, significet; et iterum (XXVI. p. 96.)

Τουρονν, τουρονν κατζειμν, Sistite non fugite, cum *طورك طورك قاجماك* TURUN, TURUN KATSCHMAN hoc reapse significet et (XXXV. p. 141.) *χαβουρ οραγι* (lege KIAUR JOLDASCHI) *συντροφος των αισιων.*

Praeter Ζηχιδες i. e. SCLEICHOS sequentia militiarum genera a Chalcondyla enumerantur:

Αζαπιδες i. e. Asabi, (Caelebes).

Σπαχιδες i. e. Spahi, (equites).

Αλοφατξιδες i. e. Vlufedschi (stipendiarii).

Συλικταριδες i. e. Silihdarii (armigeri).

Σαραχοριδες i. e. Silaschor (armamentarii).

Καριπιδες i. e. Gharib (extranei).

Σημειοφοροι i. e. Sandjaki (vexilliferi).

Αγιαδες i. e. Akkiam (tentorum explicatores).

(Chalc. l. V. et l. VII.). Milites portae Chalcondylas recte επι της Θυρας nominat, et nouos delectus νεηλυδας, sub quibus autem non iam IENITSCHERI, sed eorum candidati i. e. ADSCHEM OGLAN intelligendi sunt *m*).

Dimissis nominibus res ipsas perlüstremus et aliqua de singulari in Byzantinis confusione rerum, quae ex defectuosa orien-

m) Hoc Adschem آدشهم non cum nomine Persarum پارس confundendum.

Hoc cum Graecorum ACHAEMENE, illud cum voce αχημα consentit. Militiarum praefatarum genera Vid. in: *Osmanischen Reichs Staatsverfassung u. Staatsverwaltung* aut in MOURADJA D'OHSSON tomo III fol. His ex scriptoribus orientalibus explicandis nominibus alienis Chalcondylae ex Europaeis explicandum nomen hic adiungere liceat, in quo explicando multi, praesertim autem KATONA, desudauit. In Hunyadis proelio (l. VII. p. 178.) και Ιωαννης μεν ο Χωνιατης εχων την φαξην τους Βιταξινας καλουμενους. Katona hic IAZYGES et PHILISTAEOS somniat cum Βιταξινας pro Ιητξιγους scriptos autumet. Miror nemini BITAXAS Ammiani Marcellini obuios fuisse; sed nec ex eo, sed ex denominatione italo-germanica rei bellicae medii aevi explicationem huius monstri repetendam esse existimò, την φαξην la faction esse puto, vnde et hodie le factionnaire, et Βιταξινας nil aliud quam: Büchsen fuisse credo. Bitaxae autem Marcellini sunt ΒΙΤΙΚΔΙ Scheriffedini i. e. Secretarii imperiales. (Histoire de Timurbec V. 51. t. IV. p. 27.).

talium scriptorum et linguarum cognitione originem trahit, exempla afferamus.

Mohamedes I. in omnibus historicis Europaeis antiquis CALEPINUS aut KYRCELEBI audit, in aliis, ut in seruis *n*), rectius KRISCHTSCHA, KRISCHTELD, TSHIRISLA profertur. CALEPINUM ex turcico TSCHELEBI, i. e. ephebo, corruptum esse constat, sed quid illud Kyr aut KIRISCHDSCH, penitus adhuc Europaeos historiae scriptores fugit.

Cantemirus linguarum orientalium, geographiae asiaticae, historiaeque ottomanicae ignorantissimus, ut alia sic hoc KYRCELEBI quasi repetitam vocis *domini* ex *Kugios* et 'Tshelebi conflatam repetitionem suo modo explicat; sed quid reapse sit, et quomodo originale hoc cognomen iam a Byzantinis male intellectum fuerit, hic demonstrare haud absonum erit.

Cognomen turcice KÜRISCHDSCHI sonat, i. e. luctatorem, et AALI praestantissimus historiae ottomanicae scriptor, quem Cantemirus bene meritis laudibus effert *o*), de ratione huius cognominis rationem reddit, cum illud iuveni principi ob excellentiam in arte luctandi inditum fuisse doceat. Per corruptam aliquam pronuntiationem haec vox in ipso Oriente nonnunquam KIRISCHDSCHI sonat, quod aliam significationem nimirum *chordarii* prae se fert. Sic hanc vocem etiam in gallica Schereffeddini historiae Timuris translatione pronuntiata inuenimus *p*), quod et ideo hic adducere iuuat, quia probat, hoc cognomen iam iuveni principi, viuentis patre Bajezide, proprium et non, ut scriptor turcicus quidam vult, post

n) Engel's Geschichte Seruiens. p. 563.

o) Cantemir. (Paris 1763. I. p. 117. 119. 120.)

p) Histoire de Timurbec par Petit de la Croix l. V. Chap. 46. tom. 4. pag. 10.; l. V. Chap. 15. tom. 3. p. 265. KIRICHTCHI, le plus sage de ses cinq fils nommé Mehemed Chelebi, et surnommé KIRICHTCHI.

mortem fratris, quem chorda arcus iugulari iusserit, a modo necis inditum fuisse.

CHALCONDYLAS, qui vocem KIRISCHDSCHI, vt chordae tentorem intellexerat, ex illa fabulam confugit de chordario quodam (Χορδοπιου τινος) aut de Mohammede ipso chordario, Μεχμετης μεν ο Χορδινης (Chalc. edit. Lut. l. IV. p. 96.) et Phranzes chordarium in arcuum fabricatorem transmutat, μετα τινος τεχνιτης τοξοποιου (Phranz. l. I. c. 29. ed. Alb. p. 20.). Ecce ex luctatore (Kirischdschi) cordarium (Kirischdschi), ex cordario arcuum fabricatorem ortum; Galli ottomanicae historiae scriptores Χορδινην alio modo interpretantes, illum *joueur de luth* fuisse intellexere, quae singularis confusio ex nullo alio fonte quam defectuosa vocis KIRISCHDSCHI pronuntiatione et interpretatione defluxit, quae ex luctatore, cordarium, arcitenentem et musicum fecit.

Aliud huius farinae exemplum in libro III. Chalcondylae occurrit, vbi in graeco latinoque sermone legimus „*maritus si parum dextere erga uxorem fuerit affectus ei edicit se a tribus splenibus ab ipsa auellendum*” q). Quis haec intelligit errorem-

---

q) *Αν τε αχθειςθειη τη γυναικι σου ο ανηρ, επιπη του λοιπου απο τριων σπληνων αποχεται αυτην.* Chalc. l. III. edit. Lut. p. 65.

Simile huic aenigma ex corrupto textu Chalcondylae in sequenti eiusdem translationis loco in lucem prodit; legimus (edit. lut. p. 122. lib. V.) tria aliquando regi tentoria poni ex argilla rubea et inaurata: - *οτε δε και τρεις ιδρυνται αυτη τω βασιλει απο πηλου ερυθρου χρυσοαστοι.* Quis vnquam tentoria ex argilla vidit, quae sane nusquam exstitero, sed ea falsa πηλου pro πιλου, i. e. paumi ex pillis coactilibus (Pillz), lectione originem duxere. In alio loco (l. VIII. edit. Lut. p. 204.) reapse *Στεγασματα πιλοις λευκοις τε και ερυθροις* inueniuntur, quae translator nihilominus in pluteos ex *luto* rubro et albo conuertit.

Huic Conradi Clauseri Tigurini interpretis Chalcondylae sphalmati aliud adiungamus, cuius fontem nec clarissimi Gibboni critica detexit; nam etiamsi latitudinem pontis 50 vlnarum dubitauerit, et „*rather*

que Chalcondylae ex superficiali linguae arabicae cognitione ortum diuinare potest, si nescit vocem arabicam *Thalar* i. e. diuertium, etiam *splen* significare, formulamque repudii irreuocabilis in ter repetita voce *talaktu anke* i. e. *repudiani te* consistere.

Haec carptim ex Byzantinis citata exempla etiamsi iam abunde demonstrent quantum ad illos elucidandos et corrigendos linguae et historiae orientalis adiumenta suppeditent, ad conclusionem huius commentationis vnum tamen Chalcondylae, qui ex omnibus Byzantinis rerum orientalium alias peritissimus, locum in integro adiciam ac necessariis, quae eiusdem errores illustrant, commentis illustrabo. Est hic finis tertii libri Chalcondylae de successoribus Timuri, qui locus minoribus erroribus nominum quam rerum scatet.

„Haud tamen multo post excedente e viuis Sachrucho (Schah-
„ruch) PAJANGURES Timuris filius natus minimus regno potitus est.”
PAJANGURES i. e. BAIANKOR, non filius sed nepos Timuri ex Scharochro, numquam regno potitus est, sed solummodo in Kandahar gubernauit r).

„Vnde ei non admodum bene cum fratribus conuenit verum
„inimicitiae intra ipsos exarserunt. ULIES enim *Caddusiaeorum*

a mole” adiecerit „*fifty cubits in breadth*” sphalma copistae τὸν Phranzis facile ex comparatione cum Duca (XXXVIII. in fine) eruere potuisset, qui, de eodem ponte loquens, illum eae latitudinis fuisse dicit, quod quinque equites simul transire possent; ex quo 50 vlnas in 5 commutari debere constat. Aliud historiae Gibbonis sphalma, quod tormentarium *Hungarum Orbanem* in Danum commutat, sane typhotetae tribuendum, qui a *Dace* in a *Dane* transformauit. Ἡ ὀφθαλμὸς Δαξ το γένος Chal. apud Ducam (XXXV.) το γένος Οὐγγρος.

- r) Vox BAIANKOR eadem esse videtur, quae in Iustino (II. 4.) occurrit, nomen principis scythici: mittit cum ingenti equitatu filium PANASAGORUM in auxilium.

„regionem et HIRCANTAM retinens, inimicitias suscipiens aduersus
 „fratrem ABDULATUPIEM cum eo bellum gerebat. PAJANGURES ad-
 „ueniens regionem ei adinebat et ipsum captum in carcerem
 „misit.”

ULGES (Ουλιγης) i. e. Ulughbeg, reapse frater Baisankori Samar-
 kandae dominus, non a fratre Baisankor sed a filio ABDOLLATIFI
 (Αβδολατουφης) throno et vita exutus.

„Mortuo dein Bajangure ad regni moderamen euasit Tzokies.”

Mortuo BAIANKORO duo quidem eius filii BABER et MAHMUD
 thronum ascenderunt, sed neuter duorum TSCHOKIORUM, quorum
 vnus frater BAIANKORI, alter filius ABDOLLATIFI.

„Cum hoc affinitatem iungens PAEMPURES vnus de numero
 „nouem regum et conuersus regnum occupauit.”

Παιμπουρης est BABER, non fundator imperii Timuridarum in
 India, sed filius Baisankori, dominus in Transoxana.

„Oppressis enim et occupatis Samarchandae rebus, con-
 „tractis etiam Indorum auxiliis bello petiit Tzokium Bajanguris
 „filium.”

Baisankoro, vt supra diximus, nullus huius nominis filius fuit.

„Tzokies adducens Scythas Assyriorumque regioni imperaus
 „contra fratrem PAJANGUREM bellum mouit.”

Hic TSCHOKI, qui superius filius Baisankori dicitur, frater
 eiusdem euadit.

„In hoc bello victor exstitit et Samarchandam in ditionem
 „accepit. Nec multo post in belli societatem adhibito vno de
 „numero nouem regum, et regia sede in Tabreze (Tabris), Assy-
 „riorum vrbe opulenta, constituta bello lacessebat Leucariae du-
 „cem; etiam Samachiam urbem CARAILUCIS regiam oppugnabat.”

De hoc bello Tschokii cum CARAJULUK i. e. nigra hirudine, principe fundatore dynastiae veruecis albi (Akkojunlei) quos Chalcondylas *λευκαγιας* nominat, fontes mihi noti historiae orientalis silent, nec vllum vestigium ΤΖΟΚΙΟΥΜ Tebrisi resedissee inuenio.

„TABREZE autem fertur vrbs esse magna et opibus florentissima, etiam omnes Asiae vrbes extra Samarchandam opum accessu et reliqua felicitate antecedere noscitur. Vermiculos alit illa regio e quibus sericum producitur pulcherrimum, quod longe praestat ei serico, quod Samachia suppedat. Fert quoque CRIMISIN (Karmesin) isto nomine vermiculum, qui purpureum colorem admiratione dignum tribuit vestibus ex filis e serico contextis. Abundat autem regio Persis, quos AZTAMIOS vocant (Adschem). Quotquot enim Atzamiorum Persarum lingua vtuntur, omnes hi Persae sunt, et Persarum linguam in vsu habent. Incolunt TABREZEM, CAGRINUM et NIGETIAM vrbes opulentas in Assyriorum et Medorum regionibus sitas; Samachia autem, cuius situs est versus Armeniam, vrbs perhibetur opulenta et populosa.”

Ταβρεζη i. e. TEBRIS, et Σαμαχια i. e. SCHAMACHIE notissimae vrbes, sed quid Καγιινος, et Νιγεζηη velit, ignoro, nisi forte sub his duo Cappadociae vrbes KANGRI nimirum et NIKDE intelligi debeant.

„Ex filia Tzokii, quae matrimonio iuncta fuit CHARAISUPHI, natus est TZANISAS, Tzokii nepos et CARAISUPHI filius.”

De matrimonio filiae Tschokii cum Καραισουφεω i. e. nigro Josepho (Kara Jussuf) secundo dynastiae nigri veruecis (Kara Kojunlii) principe, in historiis orientalibus mihi notis nulla quidem mentio occurrit; sed filius et secundus NIGRI JOSEPHI successor

fuit **DSCIHANSCHACH** i. e. Rex mundi, quem Chalcondylas Τζανισας enunciat.

„Is *Pagdadiam, Babylonem* rexit, et Assyriorum regionem „iure belli possidens, Tabrezem suo imperio addidit. Arma item „**PALMPERIS** filio intulit; profectus contra **ERTZINGANINI** urbem, „eam oppugnatione cepit; Armeniam, quae iacet intra Euphratem, „in ditionem suam redegit.”

Mirza **Dschihanschach** a Sultano Scharoch dominio prouinciae **Azerbeidjanae** inuestitus mox Iraccae persicae dominus euasit, vt **DSCHENABI** et **NOCHIBETOL-TEWARICH** docent. Arma dein contra Mirsa Ibrahim, filium του **Alaeddewlet** filii **Baisankoris** adeoque nepotem, non, vt Chalcondylas vult, filium **Baisankoris** mouit, et **Αστζζγανη** i. e. urbem **ERSENDSCHAN** occupauit.

„Hinc **Tzokii** filius profectus a **Semarchanda**, **Babylonem** oppugnabat. Ipsum adeuntem praelio vicit. Exinde **Babylonem** „capiens et contra **Tabrezem** exercitum duceus, cum illo bellum „gessit.”

Tschokio fratri **Baisankoris** filius quidem fuit nomine **ABUBERR**, sed contra illum **Dschihanschah** bellum nullum gessit. Chalcondylas illum cum **Abusaido** confundit, qui ex vrbe **Balch** contra **DSCIHANSCHAH** exercitum duxit, vti **DSCHENABI** et **NOCHIBETOL-TEWARICH** fusius narrant.

„**CHASANES** quidem longus **SCENDERIS**, qui **Artzinganim** tenebat, „nepos existens, et ex familia **CARAILUCIS** regnum Armeniae „adeptus est, adiutus ab **Carailucis** filiis, qui vna cum illo eo „profecti erant. Hi cum a rege **TZANISA**, **Caraisuphis** filio, Sa- „machiae grauissima obsidione premerentur, resque eorum admō- „dum lubricae essent, precibus aggressi sunt **Paimburem**, vt irruer-

„ret in Mediae regionem. Qui facile quod petiuero impetrarunt,
„nam in Mediam irrupit.”

Χασανης ὁ μακρος, turcice *USUN HASSAN* i. e. longus Hassan, ab Hallero sub nomine corrupto *USong* in prototypum propositus, celeberrimus dynastiae *veruecis albi* tertius princeps, et *Σκειδεγ* i. e. Alexander, filius nigri Josephi, dynastiae nigri *veruecis* tertius item princeps fuit. Princeps, quem Chalcondylas hic ironice *PAIMEUREM* vocat, *EBU SAID* fuit, vt historici orientales docent.

„Qui rumor vt perlatus est ad Tzanisam (*Dschihanschah*)
„obsidionem vrbe abscedens soluit iterque flexit aduersus *PAIM-
„PUREM* (*Ebu Said*), partim quidem regionem eius in ditionem
„accipiens, partim vero vastans. *MENDESIAS*, *AIDINES*, *SARCHANES*
„et *ALLONTES* Bajazetis regionem occuparunt iussu *TEMIRIS*, et in
„suam singuli redibant regionem. Chasanes, cernens sibi potentiam
„esse maximam, Armeniam et *TZIAPNIDAS* subegit et pacem inter-
„cedente cum *Cholchidis* rege fecit.”

Occurrunt hic Heptarcharum illorum nomina qui, a Bajezite e regnis paternis eiecti, fauore protectionis *Timuri* iterum in ea rediure nimirum: *MENTESCHE* (*Μενδεσιας*) *AIDIN* (*Αιδινης*) *SARCHAN* (*Σαρχανης*) et *Αλουσουριος* (qui hic in *Αλορτος* corruptus) i. e. dominus prouinciae *KERMIAN* seu fori *Caramanorum* s).

Eodem modo vox *Κιαπνιδας* aut *Τζαπνιδας* corrupta est pro regione *Τζανικ* in ora maris nigri orientali sita, et ad regnum *Colchidis* pertinente, quae et hodie audit *Dschanik*, apud alios Byzantinos sub nomine regionis *των Τζανων* occurrit.

---

s) Vide Rennel illustrations of the history of the expedition of Cyrus. p. 26. 28. 30. 31.

Vt Chalcondylae veritas historica in genealogia successorum Timuri vno conspectu facilius comprehendi possit, ac quum nullibi adhuc completa familiae Timuri arbor genealogica existat eandem hic ex historiis SCHEREFEDDINI, DSCHENABI et NOCHIBETOL-TEWARCH concinnatam oculis lectorum subiicimus; abunde his exemplis probatum rati, quantum historici Orientales ad corrigendos et emendandos Byzantinos lumen affundant.

ARBOS GENEALOGICA

Quatuor filiorum Timuri, DSCHIHANGIR, MIRANSCHAH,
SCHACHROCH, et SCHEICHI OMAR.

I. DSCHIHANGIR † $\frac{777}{1373}$

Pir Mohammed
haeres imperii declaratus
captus a Chalil Sultan a^o

Sultan Mohammed

Mohamed Dschihangir. Saad Wukas. Jahja.

$\frac{800}{1406}$

Kaidu. Chaled. Busendschir. Saad Wukas. Tendscher. Kaiser. Dschihau

II. MIRANSCHAH t)

Abubekr, Alendscher, M. Osman. Omar. M. Chalil u). M. Aidjel. Siorgetmisch.

Mirsa Sultan. Ebusaid.

Mesudi. Chalil. Mahmud v). Omar Scheich. M. Sultan Mohammed. M. Ebbubekr.

Ustad Ali. Mirsa Baisankor. M. Baber, fundator Dynastiae in India.

Askermirsa w). Mirsa Kamran. M. Humajun.

M. Dschelaleddin

M. Schach Selim

M. Churemschach Akbar

Dschihangir

Schahdschihan,

Ewrengsit.

Schah Alem.

Dschihandschir.

Mohammed Ferruchsir.

Refied dünja.

Refied dewlet.

Mohammedschah.

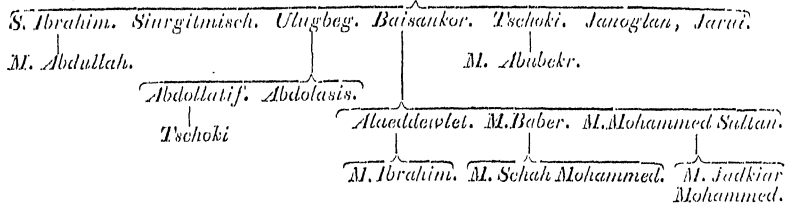
Ahmedschah.

Schah Alem II.

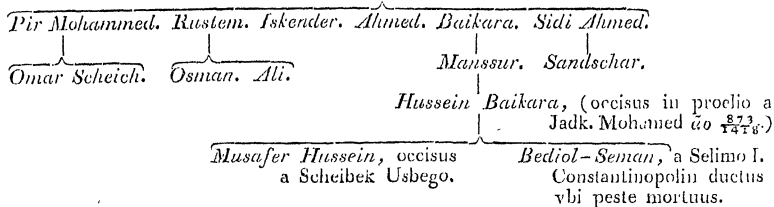
t) Schereffedin (V. Histoire de Timurbec, IV. in fine p. 301.) solummodo sex filios Miranschahi recenset; NOCHBETOL - TEWARICH stirpem reliquam familiae suppediat.

u) Hunc Chalil nepotem Timuri Petit de la Croix l. XV. c. XX. t. III. p. 102. perperam filium Timuri nominat: Aussi avoit il en la personne de Chalil Sultam un fils, digne de lui.

III. SCHAHROCH.

IV. OMAR SCHEICH.

V. FILIA TIMURI

Akabegi, nupsit Mohammedi filio Emir Massa
Mirsa Sultan Hussein.

v) Dschenabi hunc Ahmed nominat.

w) Hic tertius Baberi filius in Dschenabi solo occurrit.

VI. FILIA BACHTBEGIUM

nupsit principi *Mirke Katlan.*

Filia Miranschahi BEGESSI SULTAN (Histoire de Timur. III. Ch. 28 t. II. p. 154. 409 et 423.) nupsit Mirsa Iskender; unica cuius nomen in Schereffedino occurrit: qui praeterea sine nomine tres filias ONAR-SCHIECHI, tres alias MIRANSCHAHI, tres PIR-MOHAMMED DSCHIANGIRI, tres MOHAMMED SULTANI, vnam SCHACH-ROCHI, vnam ABUBEKRI, vnam M. CHALILI memorat.
